

ליקוטי ופסקי הלכות

"חוקי חיים"

ותלמוד
"תקופת חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פתח תקוה - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

352

פרשת תרומה - שקלים תשפ"ה

דיני ומנהגי ד' פרשיות

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מדיני ד' פרשיות

רב או אדם חשוב

ט בהרבה קהילות נוהגים שהרב או אדם חשוב עולה למפטיר בד' פרשיות (ליקוטי מהר"ח בשם ס' שערי רחמים, שכן נהג הגר"א, הייטב לב ועוד צדיקים).

עלית קטן לד' פרשיות

י במפטיר רגיל שבכל השנה, יש שנוהגים לקרות לקטן שהגיע לחינוך ויודע לחתוך את האותיות כראוי לעליית מפטיר (רמ"א סי' רפ"ב ס"ד), ויש שמתירין גם במפטיר של ד' פרשיות (רמ"א שם), מ"מ יש חולקים ואוסרים בזכור שהוא מן התורה, וכן בפ' פרה ש"א שהוא מן התורה (מ"ב שם סק"ג).

יא ויש שמביאים שאין לקטן לעלות למפטיר בכל הד' פרשיות (פרח ששון הביאו רע"א ובמ"ב שם, ערוה"ש ס"ט"ז), אם לא בשעת הצורך או מפני דרכי שלום, שאז יעלה לעליית המפטיר אבל לא יקרא הקריאה לאחרים (שערי אפרים ס"ט"ג).

יב **נער בר-מצוה**, נער לאחר גיל בר-מצוה ועדיין לא הביא ב' שערות, יש להחמיר שלא יהיה בעל קורא לפרשת זכור (וי"א פרה) שהרי אינו בודא גדול שיוכל להוציא אחרים ידי חובתם, אבל אפשר להקל לתת לו עליה כשהבעל קורא הוא גדול (מקראי קודש פורים סי' א' הררי קודש עפ"י הפמ"ג סי' רפ"ב משב"ז סק"ג).

חובת הקריאה

יג קריאת הפרשיות הם חובה יותר מכל קריאות התורה. פרשת זכור, הרבה פוסקים סוברים שחובו מן התורה (עי' גליון 125), פרשת פרה, י"א שגם הוא מן התורה (שו"ע סי' תרפ"ה ס"ז) והרבה פוסקים סוברים שאינו אלא מדרבנן (מ"ב סק"ט"ו), ופ' שקלים וחודש לכו"ע אינו אלא מדרבנן.

יד **חובה לשמוע**, אע"פ שקריאת התורה רגיל הינו חובה על הציבור לרוב פוסקים (עי' מש"כ גליון 136 אות ד), ואף קריאה של ד' פרשיות הינו חובה על הציבור, מ"מ מצוה על כל יחיד לשמוע את הקריאה יותר מסתם קריאה (שליה), וכן עליו לכוון לקיים מצוה דרבנן של קריאה המיוחדת (ע"פ משמעות המ"ב סי' תרפ"ה סק"ד וט"ו, ומ"ב סי' קמ"ו סק"ג לגבי פרה וכן שאר הפרשיות).

טו **לעמוד בקריאה**, משום שקריאת התורה של הד' פרשיות הוא חיוב יותר משאר קריאות, וכל אחד יוצא ידי חובתו משום שומע כעונוה, יש שמחדשים שיש ענין יותר לעמוד בקריאתה (מרון פוסק הדור בתשובות והנהגות ח"ד סי' מ"ג, ע"ע מדרש תנחומא פ' כי תשא ד') אע"פ שלענין סתם קריאת התורה אין עומדין כעיקר הדין (שו"ע או"ח סי' קמ"ו ס"ד).

טז **שנים מקרא**, אין צריכים להוסיף ולקרוא הד' פרשיות מדין שנים מקרא ואחד תרגום מאחר שכבר קראו אותם בסדר הפרשיות (ע"פ שו"ע סי' רפ"ה ס"ז, שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' מ').

אב הרחמים

ז יש הסוברים שאומרים אב הרחמים בד' פרשיות (הג' מנהגים הובא בא"ד), [כשאין סיבה אחרת לא לאמרו כגון בר"ח או מברכים החודש] אבל רוב הפוסקים סוברים שאין אומרים 'אב הרחמים' בד' פרשיות (דרכ"מ בשם מהר"ל הובא במ"ב סי' תרפ"ה סק"ח) מפני שהם זמנים של שמחה, וכן הוא מנהג א"י (לוח א"י).

טעמי קריאת ד' פרשיות

הקריאה מעוררת את הזמן

א מצינו בספרים הק' שהקריאה מעוררת את הזמן, כמו שאמרו חז"ל (גמ' מנחות דף ק"י ע"א) 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה', לכן תקנו חז"ל לקרוא ארבע פרשיות בשנה בתקופה של לפני ר"ח אדר עד ר"ח ניסן בנוסף לקריאה של פרשת השבוע, וכדי לעורר את עצמנו לזמנים נשגבים אלו כראוי, נביא כאן את טעמם.

שקלים

ב בבית המקדש היה קיים היה כולם מחויבים ליתן ללשכה לקרוב התמיד בכל שנה, ולמדו זאת ממה שכתוב "זאת עולת חודש בחודשו לחדשי השנה" שזה חודש ניסן שצריכים לחדש ולהביא את התמידים ומוספים מתרומה חדשה, לכן מקדימים ומשמיעים על השקלים שלשים יום קודם ר"ח ניסן והוא בחודש אדר הסמוך לו, והוא השבת שלפני או של ראש חודש אדר, שכל אחד יביאו שקליהם בר"ח ניסן, ואנו מקיימים 'ונשלמה פרים שפתינו' בקריאת תחילת הפרשה של "כי תשא" דכתיב בה ענין השקלים (מ"ב סי' תרפ"ה סק"א וב').

ונשלמה פרים שפתינו

ג אם הבית המקדש היה קיים היום היה כל אחד מתלהב להביא את שקליו כדי להשתתף עם קרבנות המזבח לעשות נחת רוח ליצורנו, וכהיום, עם קריאת הפרשה ואמירת היוצרות בכוונה והתעוררות אמיתית עם תשוקה נלהבת לקיים מצות שקלים, עבודתנו היא לעורר את עצמנו למעלה נשגבה זו, ובכך יתאוה הקב"ה להחזיר אותנו לימי קדם בבנין בית המקדש שיקויים המצוה במעשה ולא רק בדיבור ובמחשבה.

זכור

ד בשבת שלפני פורים קוראים פ' זכור לזכור את מעשה עמלק, וסומכין אותה לפורים משום מעשה של המן שהיה מזרע עמלק, וכדי להקדים זכירת מחית עמלק לעשתה, וכדכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים" קוראים אותו לפני פורים (מ"ב שם).

ה ע"י מש"כ

ה ע"י מש"כ (גליון 125) לגבי חיוב הקריאה אם הוא מן התורה (שם אות א'), החיוב להבין פירוש המילות, ופירושו (שם אות ח'), וחוב נשים בפ' זכור (שם אות ז').

פרה

ו בשבת שלפני פ' החודש תיקנו חז"ל לקרוא בפ' פרה אדומה, שכן היתה שריפתה במדבר סמוך לחודש ניסן, כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מדי אחר הקמת המשכן שהוקם באחד בניסן, כדי שיהיו טהורים ויכולו לעשות את הפסח בזמנו.

ז ונשלמה פרים שפתינו

ז **ונשלמה פרים שפתינו**, לכן קוראין בפרשה זו, בכדי להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים בימינו (מ"ב שם), וגם בזמן שבית המקדש היה קיים, היו קוראין בפרשה זו כדי להזויר את ישראל להיטהר כדי שיעשו את פסחיהן בטהרה (רש"י מגילה דף כ"ט ע"א ד"ה פרה).

חודש

ח בשבת שלפני ר"ח ניסן קוראים בפרשת החודש, וענינה כדי לקדש את החודש דכתיב בתורה "החודש הזה לכם ראש חדשים", אבל אין זה עיקר קידוש החודש, כי עיקר הקידוש הוא בעת ראת הלבנה שבימיהם היו מקדשין בית דין, ואין קריאה זו אלא מדרבנן (מ"ב שם).

הוקדש לע"נ האשה החשובה מרת

חי' חנה שמאהל ע"ה ב"ר חיים דוד הלוי ז"ל
נפטרה ל' אדר א' תש"ל

ברכת מו"ל טוב שלוחה לרבי יהודה זאב בלייער שליט"א
ולאביו מורינו הגר"ח שליט"א
ולחמיו הרח"ח ר' משה זידענפעלד שליט"א
לרגל לידת בתו ונכדם השי"ת יוכה אותם לראות רוב נחת דקדושה מכל
יוצאי חלציהם ולגדלה לתורה לחופה ולמעש"ט
קידושא רבא תתקיים א"י"ה בשבת ק' פ' תרומה ר"ח שקלים
בביהמ"ד יקהל אברכים רח' תובל 1 שחרית בשעה 8:50

ב' או ג' ספרי תורה

ז' כשיש ב' קריאות נוהגים העולם להוציא ב' ספרי תורה, וכשיש ג' קריאות כגון כשהוא גם ר"ח מוציאים ג' ס"ת [כגון שנה זו תשפ"ה שהוא שבת שקלים ור"ח], וברוב הפוסקים מבואר הטעם משום טירחא דציבורא, שלא יצטרכו להמתין בעת גלילת התורה למקום הנכון, אמנם יש פוסקים שאומרים הטעם משום כדי לתת כבוד והיכר לציבור שיש שנים או שלשה עניני קריאה (עי' באריכות בס' אהלי יעקב תורה ב' עמ' תקס"ט).

יט פ' שקלים. פ' שקלים קוראים אותו מתחילת פ' כי תשא שהוא סמוך מאד לקריאת פרשת השבוע, כגון פרשת תרומה או תצוה ופ' כי תשא בא מיד אחריו, או בפ' ויקהל, ודנו הפוסקים אם אז להוציא שני ס"ת או שדי עם ס"ת אחד לשניהם.

כ יש שנהגו אז להוציא רק ס"ת אחד משום שאין בו טירחא דציבורא כלל, (כך נהג הגר"נ אדלר רבו של החת"ס, נחל אשכול על האשכול ח"ב עמ' 66, הגר"ש סלנט לוח א"י שנת תשע"ב פ' משפטים), ולכן בית מדרש שיש להם רק ס"ת אחת, בודאי שאין צריכים להטריח עצמם להביא ס"ת שני לפ' שקלים.

כא אבל אחרים סוברים שגם לפ' שקלים יש להוציא ב' ס"ת כשאפשרי (הגר"ח קנייבסקי הובא בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' תמ"ו, שונה הלכות ס"ד), ומשום הטעם כדי לתת היכר וכבוד לקריאת מיוחדת (אהלי יעקב שם).

אמירת יוצרות

יסודי המנהג

כב מנהג קדום הוא לומר פיוטים וקרובות [קרובץ] בתוך התפילה בד' פרשיות שהם שקלים, זכור, פרה וחודש, המכונים היום 'יוצרות', ישנם קטעים שנתחברו לאמרם בברכת קריאת שמע והראשון שבהם היה על ברכת 'יוצר' ומשם נובע שם הכללי 'יוצרות', וישנם שמיועדים לחזרת הש"ץ, כאשר בתפילת שחרית הם מיועדים לג' ברכות הראשונות, ובתפילת מוסף לפ' שקלים ולפ' החודש חיברו קטעים המיועדים לכל ברכה וברכה, וכמו כן 'קרובץ' ליום הפורים ישנה קטעים לכל ברכה.

כג היו אלו שקראו לפיוטים אלו בשם 'קרובץ' והוא ר"ת, קול רינה וישועה באהלי צדיקים (ב"י או"ח סי' ס"ח, רמ"א סי' קי"ב סי"ב).

כד גודל מעלתם. מבואר בספרים הקדושים ששבתות אלו של ד' פרשיות הן עת הכושר לקבל הארה גדולה ולהמשיך קדושה על עצמו (ליקוטי תורה להרה"מ מטשערנאביל), ובפרט תוך כדי אמירת תפילות היוצרות ופיוטים הק', אשר חקקום וקבעום רבותינו הראשונים ובראשם רבי אליעזר הקליר [שהוא רבי אלעזר בר' שמעון בר' יוחאי (תוס' חגיגה דף י"ד ע"א, ב"ח סי' ס"ח סק"ג, אריז"ל בשער הכוונות), או רבי אלעזר בן ערך (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תס"ט)] לאמרם בשבתות אלו, אשר תוכנם מלאים בקשות והודיות ואהבת ה' יתברך שנתחברו ע"פ רוח הקודש (קב הישר פרק פ"ו), ומעוררים רחמים ורצון של ישועתן של ישראל בשעה שהזמן גרמא.

כה קושי בהבנתם. היות שהפיוטים בנויים על אגדות ומדרשים ונוסדו בכל מיני חרוזים ולשונות מליצות אשר הסתיר שבהם מרובה על הגלוי, והקושי רב להבינם, ועל כן ישנם הרבה שמזלזלים באמירתם בתירוץ שבין כך אינם מבינים תוכנם.

כו להכין ולהבין היוצרות. על כן כדאי ליחד זמן לפני אמירתם, בימי החול שלפני הד' פרשיות, בערב שבת, או בליל שבת או בבוקר לפני התפילה, לעבור על פירוש המילות, ועם אחד מהרבה הספרים והביאורים הנפלאים שיצאו לאור על היוצרות שיש בימינו, אשר על ידם מבינים ומפענחים הצפונות והסודות בתוך הפיוטים, כמבואר בפוסקים (ס"ו סי' ק' סק"א, מ"ב סק"ג), וכך היו רבנים של בתי כנסיות שלימדו רבנים את פירושי הפיוטים (ווי העמודים בסוף ס' שלי"ה פ"י סק"ז הובא בא"ר סי' ה' סק"א), ואח"כ ריגישו את היופי ואת הטעם הנהדר באמירת היוצרות, ולא יהיו הפיוטים דומין עליו כמשא אלא כהזדמנות להוסיף ולשפוך רינה לפניו יתברך בזמנים שמעוררים את השעה.

כז דנו הפוסקים אם אמירת הפיוטים ויוצרות מהווים הפסק בתפילה או כמוסיף על התפילה, וע"פ זה האם ראוי לאמרם במקומם.

בברכת קריאת שמע

כח יש מתירים. מזה שהיו מגדולי הראשונים שהתקינו לומר פיוטים בתוך ברכת קריאת שמע, יש ראייה שהם נקטו שאין זה הפסק בברכת קר"ש, ואע"פ שיש לנו כללים ש'במקום שאמר לקצר אינו רשאי להאריך' (גמ' ברכות דף י"א ע"א), וכן 'כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו' (גמ' ברכות דף מ' ע"ב), מ"מ יש מן הראשונים הס"ל שזה דוקא בנוסח עצם הברכה, אבל לא בקטעים שבין הברכות (ר"ת ספר הישר שו"ת סי' ס"ג, תוס' ברכות דף י"א ד"ה מקום, מרדכי שם סי' כ"ה, ראב"ד הובא בטור סי' ס"ח, מהרש"ל בשם כמה גאונים, מהר"ל).

כט והרמ"א מסיק שכן נוהגין בכל המקומות לאמרם במקום שהתקינו לאמרם, אמנם המיקל ואינו אומרם לא הפסיד (רמ"א סי' ס"ח).

ל אבל יש להיזהר שלא להפסיד זמן קריאת שמע עקב הפיוטים, ואם אחד רואה שהציבור מפסידים זמן קר"ש, ידלג על הפיוטים ויאמר קר"ש על סדר הברכות לעצמו וימתין להש"ץ אחר קר"ש (מ"ב סי' קי"ב סק"ד).

לא יש אוסרים. אמנם הרבה ראשונים אוסרים להפסיק בברכת קר"ש ומכח הגמ' הנ"ל (אות כ"ח) שבמקום שאמר לקצר אינו רשאי להאריך, ומשום משנה ממטבע שטבעו בו חכמים (הרמ"ה הובא בטור שם). וכך מסיק המחבר (שו"ע סי' ס"ח), וכן משום שבאים לידי שיחה בטלה (טור שם).

לב לכן נקטו הרבה פוסקים לא לאמרם בתוך ברכת קר"ש, וכך נוהגים היום רוב קהילות בישראל גם מבני אשכנז (שו"ת שער אפרים סי' י"ג, שו"ע הרב סי' ס"ח, ערוך השלחן שם).

לג הנמצא במקום שאומרים. אדם שנוהג שלא לאומרם הנמצא במקום שאומרים יוצרות בברכת קר"ש, יכול לשתוק ולא יאמר עמהם, אבל אל יפסיק בדיבורים אפילו של דברי תורה (רמ"ה הובא בטור), כל שכן בדברים בטלים, אבל מותר להרהר בדיבור תורה, ואם יראה שבאים לידי דיבורים, עדיף לומר היוצרות יחד עם הציבור (רמ"א שם).

לד להרהר המילים. וכמו כן יכול להסתכל על המילים של יוצרות בלי להוציא המילים מפיו, ואז זה נחשב כהרהור ולא הוי הפסק כלל.

לה לאמרם אחר שמונה עשרה. משום חשש הפסק בברכת קר"ש, יש שנוהגין לומר היוצרות של ברכת קריאת שמע רק אחר תפילת שמונה עשרה קודם חזרת הש"ץ (הגר"נ אדלר מנהגי הגר"נ אדלר פ"ב אות ט"ו, חת"ס).

בשמונה עשרה

לו גם באמירת יוצרות בשמונה עשרה בחזרת הש"ץ נחלקו הפוסקים אם ראוי לאומרם במקומם, וחלוק בו המנהגים.

לז יש אוסרים. יש האוסרים ע"פ הגמ' (ברכות דף ל"ד ע"א) לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות של שמונה עשרה, ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות, ולכן אין לשנות מטבע התפילה בפיוט שיש בזה משום בקשת צרכיו (תשובות הגאונים), וכך פסק המחבר בשו"ע (סי' קי"ב סי"ב).

לח ויש מתירים. אבל הרבה ראשונים מתירים, וכמוכן שאלו שחיברו את הפיוטים בתוך חזרת הש"ץ סוברים כן, ועוד ראשונים, והטעם משום שהאיסור לבקש צרכיו בג' ראשונים הוא רק ליחיד לבקש על צרכיו, אבל צרכי ציבור שואלים (תוס' ברכות שם, תוס' דף ח' ע"א ד"ה אם, הגאונים ור"ת הובא בשבלי הלקט סי' כ"ח), ועפ"ז נהגו לומר יוצרות בתוך ג' ברכות הראשונות משום שזה צרכי ציבור, וזהו ג"כ מעין השבח וכבוד לרב שרבים צריכים לו (מ"ב שם סק"ב), וכך פסק הרמ"א וכתב שנוהגים כן לאמרם בכל מקום (רמ"א שם ס"ב).

לט ואע"פ שרוב קהילות אין מפסיקים לומר יוצרות בתוך ברכת קר"ש כנ"ל (אות ל"ב), מ"מ נוהגין הרבה קהילות בישראל מבני אשכנז להגיד יוצרות בתוך חזרת הש"ץ (שו"ת חוות יאיר), ובפרט שהיום הש"ץ אינו מוציא אחרים ידי חובתם וא"כ אינה מהווה שאלה בכלל אלא על הש"ץ עצמו אבל להציבור אין בו שום חשש לאמרם (שפע חיים דרשות חורש"י פ' נציים וילך שנת תשל"ט), וגם הנוהגים ע"פ מנהג חסידים נוהגים לאמרם. וכשנמצאים במקום שאומרים יוצרות, יש לאמרם עם הציבור כדי שלא לפרוש מן הציבור, ובודאי שלא ישח דברים בטלים בשעת אמירת היוצרות, ויש לאמרם במתינות ובכוונה כנ"ל (אות כ"ו).

מא לאמרם אחר חזרת הש"ץ. יש שחוששים לאמרם בתוך חזרת הש"ץ משום הוספה על ברכות הראשונים כנ"ל (אות ל"ז) ולכן אומרים אותם אחר חזרת הש"ץ קודם קריאת התורה, וכך נהג הגר"א ביוצרות של שחרית (ס' שערי רחמים, מעשה רב אות נ"ז).

הוקדש לע"נ האשה החשובה מרת רחל בת ר' יעקב ע"ה הונצח ע"י נכדה הרב מנחם אוסטרופ שליט"א רב מהילה 'תורת חיים' אוק פארק דטרויט

ברכת מול טוב להר"ר שלמה בלייער הי"ו מנשסטר לרגל לידת בתו שתחי' ולאביו הרה"ג ר' יוסף יהודה בלייער שליט"א ולחמיו הרה"ח ר' אליעזר וויספיש הי"ו

הוקדש לרגל השמחה השרוי בבית ירדנו הנאון רבי אברהם זאב בלייער שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג הבח' החשוב גדליהו רומשטיין נ"י מבחירי ישיבת בית מדרש עליון בן הרה"ג ר' משה יחזקאל רומשטיין שליט"א ברכת מול טוב שגורח לאביו הרה"ח ר' יהושע שמואל בלייער הי"ו ולחמיו הרה"ח ר' אליעזר פריעדמאן